

NATJECANJA U BACANJU OVNUJSKE GLAVE U BRUSJU NA HVARU

Visko Dulčić

Stočarstvo je bilo jedna od važnih privrednih grana još od prapovijesti te je kao takvo imalo odraza i na običaje, kult i uopće kulturu, odnosno etnografiju pojedinih skupina koje su migracijama kružile po obalama Mediterana, što znači i na našem tlu.

Te tradicije su veoma stare. One mogu ukazivati na izvjestan kontinuitet, odnosno prenašanje elemenata kulture među pojedinim migracionim valovima, vezane za elemente stočarske materijalne kulture. Mnogo toga rapidno nestaje, ne samo mijenjanjem privrednih odnosa (u našem slučaju opadanjem stočarstva na otoku Hvaru) nego i današnjim industrijskim razvitkom, koji utječe i na duhovnu kulturu. Gubi se usmena predaja. Mi danas doživljavamo predaju, da tako kažem, »dvodimenzionalno«, dok su se prije Gutenbergove revolucije doživljavale »trodimenzionalno« (Mekluhan), osim u izoliranim enklavama čiji se »rezervati« sve više sužuju.

Ne namjeravamo raspravljati o ovoj zanimljivoj tematici. Namjera nam je sačuvati od zaborava samo jedan fragment toga, vezan za stočarstvo na otoku Hvaru, koje je do sada prilično oskudno obrađivano u odnosu na druga područja hvarske povijesti. Navest ćemo samo nekoliko širih analogija: kult bika u Egiptu, personifikacija bika u Mitrinom kultu, igre s bikovima na Kreti, u današnjoj Bosni, u selu Žrnovu na Korčuli. Poučne su antropološke studije akademika Branimira Gušića o stočarima na našoj obali i o njihovim kretanjima.

Središnji dijelovi otoka Hvara, zapravo neplodne visoravni, imale su u starije doba pretežno stočarsku privredu. Stočarstvo na spomenutim terenima već od XVII stoljeća počinje opadati ustupajući prednost poljoprivredi, da bi razvijanjem monokultura vinove loze i masline krajem XIX stoljeća skoro potpuno nestalo, tako da se o nekom stočarstvu ne samo u predjelima hvarske ravnice nego i na brdovitijim predjelima otoka, a tako i u selu Brusju, više gotovo ne može ni govoriti (Dulčić: Selca).

Stočarstvo, i to pretežno sitna stoka, bila je skoro dominantna privredna grana »kontinentalnog« dijela Hvara, gotovo od prapovijesti, što znači da bi ovaj običaj mogao biti vrlo star. Nestajanjem stočarstva nestalo je i ovog običaja. U Dalmatinskoj zagori je taj običaj postojao do početka II svjetskog rata, zato jer je taj dio Dalmacije i do kasnijeg vremena zadržao određenu konzervativnost i stočarstvo kao relativno važnu privrednu granu.

Za običaj natjecanja u Brusju doznao sam od sada pokojnoga Petra Novaka (Dulčić: Petar Novak) koji je u Brusju živio od 1883. do 1888. godine, gdje mu je otac bio učitelj. On mi je pričao da je jedan put prilikom natjecanja slučajno bačena ovnujska glava pogodila njegovu majku koja je bila pred porodom, a što se je kasnije odrazilo na zdravlje njegova brata koji se je iza toga rodio. On mi nije znao ispričati pojedinosti o samom natjecanju, jer je tada još bio dijete, ali detaljnije o natjecanju i natjecateljima u Brusju ispričao mi je Petar Petrović Antičin, koji je to čuo od svoje bake Marije.

O istim takvim natjecanjima u selu Vrisniku na Hvaru informirao me je novinar Stipe Franičević, koji je u djetinjstvu u svom rodnom Vrisniku slušao pričanja o nekima koji su bili najbolji bacači, ali se samog natjecanja ne sjeća.

Učitelj Luka Tudor p. Petra, rodom iz Brusja, sjeća se takvih natjecanja u selu Gornjem Docu, gdje je službovao prije II svjetskog rata. Pavao Pocrnja, također iz Gornjeg Doca (selo sa sjeverne strane planine Mosor, u bivšoj Poljičkoj knežiji), koji je oženjen u Brusju i živio je u Brusju, sjeća se pričanja o tim natjecanjima u Gornjem Docu, ali u Brusju ne. Natjecanjima nije prisustvovao, iako je već stariji čovjek.

Čorić Martin iz Čaporica, sela u Sinjskoj krajini, koji je također stariji čovjek, sjeća se takvih natjecanja kojima je prisustvovao u svom djetinjstvu. Po njegovu pričanju natjecalo se je rogatim glavama, tj. glavom jarca, ovna ili vola, jer su zgodnije za hvatanje prilikom bacanja.

Interesirao sam se da li se tko sjeća takvih natjecanja u drugim krajevima srednje Dalmacije, ali nisam uspio naići ni na koga koji je za to čuo (npr. na području Imotske krajine). Tako izgleda da osim Poljica, Sinjske krajine i na Hvaru taj običaj možda i nije bio proširen u Dalmaciji, barem u novijoj prošlosti.

U Brusju, kao i uopće na selima, bilo je malo javnih zabava. Natjecanje »u hitanju glove od brova« uglavnom se je prakticalo neradnim danima (praznicima). Okupilo bi se, naravno, i »kibica«, odnosno publike. To je bio događaj o kome se je i kasnije govorilo. Narativno prenošenje, odnosno kasnije spominjanje istaknutijih natjecatelja, imalo je i neku, ma i transformiranu, notu narodne ekipe (junaštva).

U Brusju nije bilo »profesionalaca« koji bi živjeli isključivo od mesarstva. Porodica Dulčić-Puizovi, a ponešto i Zaninovi-

-Sibanovi time su se više bavili, ali i drugi koji su bili vješiti (podjela rada i zanimanja na selu uvijek je u odsutnoj retardaciji u odnosu na grad). Stoka, pretežno za domaće potrebe, klala se je u Brusju većinom u subotu popodne ili nedjeljom ujutro. »Bikor«, tj. mesar u hvarskom govoru, poklonio bi glavu brava besplatno. Natjecanje se je održavalo na »Štrodi«, glavnoj ulici, zapravo na sredini sela gdje se nalazi manje proširenje kao neki seoski trg.

Onaj koji bi najdalje bacio, dobio bi ne samo glavu nego i introm (ponutricu, tj. crijeva i krv). U Brusju se to i danas kuha pod nazivom kulin (utroba). Crijeva se isperu a krv se pomiješa s malo brašna da bi se pri kuhanju dobili komadi, dok se sam mišićni dio želuca (tripe) isiječe i sve zajedno kuha kao vrlo ukusno jelo, naravno uz dodatak raznih začina (danas turistima serviramo bečke odreske i tripice, što i po ukusu i po autohtonosti daleko zaostaje za spomenutim »kulinom«). Svojevremeno su hvarske klaonice te kuline (utrobe) čak bacale u more.

Po pričanju spomenutog Petra Petrovića, najbolji je natjecatelj bio (prije II svjetskog rata) Frane Visković Gobotov, koji je bio »muškardin« (snažan i pristao mladić). Gobotovi su imali kuću u kojoj danas stanuje Ivan Hure-Hrustetov, a koja je do kuće Petrića. Njemu je pokojna baka Marija pričala kako bi Frane nosio uza stepenice vridicu (drveno vedro) u kojoj je bio »introm« i s ponosom predavao svojoj majci: »Na, mama, evo son ti doni«.

Literatura

- Visko Dulčić, Petar Novak 1879—1968, Naše planine, godina XX, broj 7—8, Zagreb 1968, strana 179—180.
 Visko Dulčić, Nastanak današnjih Selaca kod Starog Grada, Hvarski zbornik I, Split 1973, strana 145—149.
 Maršal Mekluan: Gutenbergova galaksija — nastajanje tipografskog čovjeka, Beograd 1973.

Zusammenfassung

DER WETTKAMPF IM WERFEN DER WIDDERKÖPFE IM DORFE BRUSJE AUF DER INSEL HVAR

Im Artikel ist eine sehr interessante alte Sitte beschrieben, ein Wettkampf im Werfen der Widderköpfe. Doch, die Angaben von der Sitte stammen nur aus der Mundtradition, darum bleiben sie für die tiefere Vergangenheit, etwa vor den letzten Jahrhunderten des vorigen Jahrhunderts, unbekannt.